A szovjet kormány jegyzéke a nyugati hatalmakhoz 1948. július 14.

KÜLÜGYMINISZTER ÚR:

1. A szovjet kormány tanulmányozta az Amerikai Egyesült Államok kormányának 1948. július 6-án kelt jegyzékét, amely szerint a Berlinben most kialakult helyzet a szovjet fél által tett intézkedések következménye. A szovjet kormány nem érthet egyet az Egyesült Államok kormányának ezzel a kijelentésével, és úgy véli, a Berlinben kialakult helyzet annak következménye, hogy az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai megsértették a négy hatalom Németország és Berlin ügyében közösen hozott döntéseit. Ez megnyilvánult a különálló valutareform megvalósításában, a Berlin nyugati szektoraiban használatos különleges valuta bevezetésében és a Németország feldarabolását célzó politika követésében. A szovjet kormány nem egyszer figyelmeztette az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányait arra, milyen felelősség terheli őket, ha azt az utat választják, hogy megsértik a négy hatalom korábban elfogadott közös (döntéseit Németország ügyében. A jaltai és potsdami értekezleteken született döntések, továbbá a négy hatalom megállapodása a Németországban kialakítandó ellenőrzési mechanizmusról Németország demilitarizálását és demokratizálását, magának a német militarizmus alapjának a felszámolását, Németország mint agresszív hatalom újjáéledésének megelőzését és ezáltal Németország békeszerető és demokratikus állammá változtatását célozza. Ezek a megállapodások leszögezik, hogy Németország jóvátételt köteles fizetni az általa okozott károkért, s így legalább részben kárpótolni azokat az országokat, amelyek megsínylették a német agressziót. A megállapodásokkal összhangban a négy hatalom kormányai magukra vállalták Németország közigazgatásának felelősségét, s kötelezték magukat arra, hogy közösen kidolgoznak egy Németországra, illetve Berlint is beleértve minden olyan területre vonatkozó statútumot, amely Németország területéhez tartozott, és békeszerződést kötnek Németországgal, amelyet egy demokratikus Németország e célra alkalmas demokratikus kormánya ír majd alá.

Az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai megsértették ezeket a Németországról szóló nagyon fontos megállapodásokat. A Németország demilitarizálására vonatkozó intézkedések nem valósultak meg, s a Ruhr-vidék, a német hadiipar oly fontos központja kikerült a négy hatalom ellenőrzése alól. Az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Franciaország kormányai akadályozzák a megszállt Németország nyugati zónái által teljesítendő jóvátételekről szóló döntések végrehajtását. Az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányainak önálló lépései meghiusítják a négyhatalmi ellenőrzés mechanizmusának működését Németországban, amelynek következtében az Ellenőrző Tanács be is szüntette tevékenységét.

A három hatalom londoni találkozóját követően, amelyen a Benelux államok is részt vettek, az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai Németország felosztására és feldarabolására irányuló intézkedéseket hoztak, beleértve a most folyó előkészületeket egy önálló kormány felállítására Németország nyugati zónáiban és az önálló valuta bevezetéséről szóló reform megvalósítását a nyugati országok által megszállt zónákban (1948) június 18-án.

Miután a Berlinben, illetve egész Németországban kialakult helyzet egyenes következménye annak, hogy az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányai módszeresen megsértik a potsdami értekezlet döntéseit, valamint a négy hatalom megállapodását a Németországgal kialakítandó ellenőrzési mechanizmusról, a szovjet kormány kénytelen elutasítani és teljesen megalapozatlannak minősíteni az Egyesült Államok kormányának kijelentését, amely szerint a Berlin és nyugati országok által megszállt németországi zónák közötti forgalom korlátozására tett intézkedések, amelyeket a szovjet parancsnokság azért rendelt el, hogy megakadályozza a szovjet zóna gazdaságának szétzilálódását, állítólagosan megsértik a Berlin közigazgatásáról szóló hatályos megállapodásokat.

Az Egyesült Államok kormánya kijelenti, hogy a Németország vereségéből és kapitulációjából eredő jogánál fogva tartja megszállás alatt Berlin amerikai szektorát, s ezzel kapcsolatban hivatkozik azokra megállapodásokra, amelyeket a négy hatalom kötött Németország és Berlin ügyében. Ez csupán azt a tényt erősíti meg, hogy a fent említett jog gyakorlása Berlin vonatkozásában összefügg azzal, hogy a Németországot megszálló hatalmak kötelesek végrehajtani a Németország egészéről egymás között kötött négyhatalmi megállapodásokat. E megállapodásoknak megfelelően a négy hatalom Berlint jelölte ki az általuk megszállt Németország legfőbb hatósága székhelyének, s ebben a szellemben született megállapodás "Nagy-Berlin" közigazgatásáról az Ellenőrző Tanács irányításával.

A Berlin négyhatalmi közigazgatásáról szóló megállapodás tehát a Németország egészének négyhatalmi közigazgatásáról szóló megállapodás elválaszthatatlan összetevője. Amikor az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország a Németország nyugati zónáiban tett önálló lépéseikkel megsemmisítették Németország négyhatalmi közigazgatásának rendszerét és hozzáfogtak, hogy egy nyugatnémet kormányt állítsanak fel Frankfurt-am-Main-ban, ezzel egyszersmind aláásták azt a jogi alapot, ami biztosította számukra a jogot, hogy részt vegyenek Berlin közigazgatásában.

Jegyzékében az Egyesült Államok kormánya rámutat, hogy a berlini jelenlétére való joga azon a tényen is alapul, hogy az Egyesült Államok kivonta erőit a szovjet megszállási zóna bizonyos térségeiből, ahová azok a németországi ellenségeskedések időszakában hatoltak be, és ha (az Egyesült Államok kormánya) előre látta volna, hogy így alakul majd a helyzet Berlinben, nem vonta volna ki erőit a szóban forgó térségekből. Az Egyesült Államok kormánya azonban jól tudja, hogy amikor csapatait visszavonta az amerikai zónának a megszállt Németország zónáiról szóló négyhatalmi megállapodásban kijelölt határaihoz, csak az általa vállalt kötelességének tett eleget, amelynek végrehajtása nélkül az amerikai csapatok nem lettek volna jogosultak arra, hogy belépjenek Berlinbe. Ha megvizsgáljuk egyrészt azt az 1945. június 14-én kelt levelet, amelyre az Egyesült Államok kormánya jegyzékében hivatkozik, s amelyet Truman elnök küldött Sztálin kormányfőnek, másrészt azt az 1945. június 16-án kelt levelet, amelyet Sztálin kormányfő válaszul küldött, ismét megbizonyosodhatunk afelől, hogy az akkor kötött megállapodásnak köszönhetően, az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország erői nemcsak arra kaptak lehetőséget, hogy bevonuljanak Németország fővárosába, Berlinbe, de arra is, hogy bevonuljanak Ausztria fővárosába, Bécsbe, melyet, mint ismeretes, kizárólag a szovjet hadsereg erői vettek be. Mint ismeretes, a berlini és a bécsi kérdésről szóló megállapodások csak egy részét alkották a Németországról és Ausztriáról szóló megállapodásoknak, amelyek teljesítéséhez a szovjet kormány továbbra is ragaszkodik.

3. Az Egyesült Államok kormánya kijelenti, hogy a szovjet parancsnokság által foganatosított ideiglenes intézkedések a Berlin és a nyugati zónák közti forgalom

korlátozására nehézségeket okoztak a Berlin nyugati szektoraiban élő lakosság ellátásában. Nem lehet azonban letagadni azt a tényt, hogy ezeket a nehézségeket az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország kormányainak lépései idézték elő**,** különösen az, hogy új valutát vezettek he Németország nyugati zónáiban és különleges valutát Berlin nyugati szektoraiban.

Berlin a szovjet zóna központjában fekszik, s a szovjet zóna része. A berlini lakosság érdekei nem engedik meg olyan helyzet kialakulását, amelyben a Berlinben vagy Berlin nyugati szektoraiban bevezetett különleges valuta nem érvényes a szovjet zónában. Továbbá, önálló pénzügyi reform megvalósítása a megszállt Németország nyugati zónáiban olyan helyzetbe sodorta Berlint, valamint az egész szovjet megszállási zónát, amelyben félő volt, hogy a nyugati zónában érvénytelenített bankjegyek egész tömege áramlik be Berlinbe és Németország szovjet megszállási zónáiba.

A szovjet parancsnokság ezért kénytelen volt bizonyos sürgős intézkedéseket tenni a német lakosság, illetve a szovjet megszállási zóna és "Nagy-Berlin" körzete gazdasága érdekeinek védelmében. A szovjet zónában és Berlinben mindmáig nem szűnt meg a rendezett gazdasági viszonyok felbomlásának veszélye, mert Berlinben az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország továbbra is különleges valutát tart forgalomban.

Ezenkívül a szovjet parancsnokság folyamatos figyelmet tanúsít a berlini lakosság jóléte és aziránt, hogy biztosítsa zavartalan ellátásukat minden létszükségleti cikkből, és arra törekszik, hogy minél gyorsabban megszűnjenek azok a nehézségek, amelyek mostanában adódtak ezen a téren. Ezzel összefüggésben, ha a helyzet úgy kivájna, a szovjet kormánynak nem lenne kifogása az ellen sem, hogy saját eszközökből biztosítsa egész "Nagy-Berlin" megfelelő ellátását.

Ami az Egyesült Államok kormányának azt a kijelentését illeti, hogy semmiféle fenyegetőzéssel, nyomással vagy más lépéssel nem lehet rávenni, hogy lemondjon a Berlin megszállásában való részvétele jogairól, a szovjet kormány nem szándékozik vitába szállni erről a kijelentésről, mivel nincs szüksége rá, hogy a nyomás politikáját alkalmazza, Berlin közigazgatásáról szóló közösen elfogadott döntések megsértésével maguk a fent említett kormányok teszik semmissé jogukat arra, hogy részt vegyenek Berlin megszállásában.

Június 6-i jegyzékében az Egyesült Államok kormánya kifejezi készségét**,** hogy tárgyalások kezdődjenek a négy szövetséges megszálló hatóságai között a Berlinben kialakult helyzet mérlegelése céljából, de mélyen hallgat Németország egészének kérdéséről.

A szovjet kormány viszont, noha nincs kifogás a tárgyalások ellen, szükségesnek tartja leszögezni, hogy e tárgyalások beindítását nem lehet összekapcsolni semmiféle előzetes feltétel teljesítésével. Másrészt, a négyhatalmi megbeszélések csak abban az esetben lehetnének eredményesek, ha nem korlátozódnának Berlin közigazgatásának kérdésére, mivel ezt a kérdést nem lehet elszakítani a németországi négyhatalmi ellenőrzés általános kérdésétől.

A. PANYUSKIN

(Közreadja Mezei Géza)

Forrás: Mezei Géza: *Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rendszer születése (1945–19949).* Budapest, 2001. Új Mandátum Könyvkiadó, 302–305. old.